

מה ההבדל בין רצח להריגה?

ערך קדושת החיים נמנה על הבסיסיים בחברה הישראלית, ועל כן כאשר ניטלים חייו של אדם על ידי האחר התייחסות החוק ומערכת המשפט מגיעה לרף החמור ביותר. יחד עם זאת, ישנם מקרים בהם לא יוטל מאסר עולם על הנאשם, שכן הנסיבות אינן מאפשרות להאשימו ברצח אלא בהריגה בלבד. כמו כן, תחת נסיבות מסוימות עשוי בית המשפט לפסוק כי לנאשם יש אחריות מופחתת על מעשיו.

מתי מתקיימת עבירת רצח?

ראשית, חשוב לדעת כי עבירת רצח היא החמורה ביותר המנויה בחוק העונשין, ועונשה עומד על מאסר עולם. חשוב להדגיש כי עונש זה יוטל בכל מקרה, ואין אפשרות להמתקתו גם באנשים ללא עבר פלילי. על מנת שעבירה זו תתקיים צריך תחילה להתקיים עצם המעשה שהוביל למותו של אדם.

בנוסף, על תביעה להוכיח כוונה תחילה, כלומר התכוננות לביצוע המעשה וקבלת החלטה להרוג את האחר, כאשר לא התקיימו התגרויות או קנטורים מצד הקורבן לפני שמת (שיכלו לגרום לתגובה קיצונית ואימפולסיבית מצד ההורג).

לא רצח - הריגה

במידה שהתביעה אינה יכולה להוכיח כוונה תחילה לביצוע הרצח, היא עשויה להגיש כתב אישום בגין הריגה. זוהי עבירה המוגדרת כגרימת מוות במחדל או במעשה, הן בעצימת עיניים והן במודעות בפועל. הענישה המרבית במקרה זה עומדת על 20 שנות מאסר.

על מנת להבדיל בין הריגה לבין רצח בוחן בית המשפט מספר תנאים;

התנאי הראשון הוא כאמור החלטה מוקדמת להביא למותו של אדם בכוונה מלאה, וגם נבחנת מוכנותו הנפשית של הנאשם לביצוע המעשה.

התנאי השני הוא הכנה, נשיאה או יצירה של כלי המתה שימשם לביצוע, וכאמור היעדר התגרות בפוגע מצד המנוח בעת מעשה. כאמור, בהיעדר תנאים אלו עשויה הפרקליטות להימנע מהגשת כתב אישום על רצח ולהסתפק בהריגה בלבד. יחד עם זאת, אם האירוע התרחש במסגרת התא המשפחתי, כגון הריגת בן זוג, אח או הורה, יוגש בכל מקרה כתב אישום בגין רצח והעונש יהיה מאסר עולם.

אחריות מופחתת

יש לציין כי במקרים מסוימים של עבירת רצח עשוי בית המשפט להורות על עונש מופחת. יסוד ההפחתה טמון בסעיף 300 לחוק העונשין, הקובע כי אם עבירה פלילית נעברה עקב הפרעה נפשית חמורה, או ליקוי שכלי, שהתבטאו במידה ניכרת של אי הבנת המעשים או אי יכולת להימנע מעשייתם, תוטל ענישה מופחתת. כלומר, אם הרוצח לוקה בנפשו או בשכלו עד כדי כך שבכלל אינו יכול להימנע ממעשיו או להבינם, הרי שכלל לא יוכל לשאת באחריות פלילית. ואולם, אם כישורים אלו פגומים במידה ניכרת אך לא לחלוטין, הרי שישנה אחריות פלילית עם אחריות מופחתת וענישה פחותה ממאסר עולם.

באילו מקרים הריגה תיחשב לרצח במשפט הפלילי?

סיפור קין והבל מתאר קנאה בין אח לאחיו על תשומת לבו של האל שהעדיף את מנחת הבל על מנחתו של קין. קין תכנן את הרצח, אשר נבע מיצר הנקמנות, מבעוד מועד. ניתן לומר שלפי חוק העונשין הישראלי קין עבר עבירת רצח בכוונה תחילה. עבירת רצח מפורטת תחת סעיף 300 לחוק העונשין וקובעת כי מי שגרם בכוונה תחילה למותו של אדם, מי שגרם במחדל או במזיד למותו של הוריו או של סביו או שמי שגרם למותו של אחר תוך כדי ביצוע עבירה פלילית בכדי להקל על ביצועה יאשם ברצח ודינו מאסר עולם. עוד נקבע כי יאשם ברצח מי שלקח חלק בהשמדת יהודים בשואה, אומנם בגין עבירה זו נקבע עונש מוות, כפי שאירע במשפטו של אדולף אייכמן.

בכדי להאשים אדם ברצח יש להוכיח הכנה מבעוד מועד של מעשה הרצח על ידי העברין. על התביעה להוכיח באמצעות ראיות כי הייתה לעברין כוונת תחילה להמית את המנוח.

באילו מקרים בית המשפט יחרוג מעונש החובה בעבירת רצח?

ישנן סיטואציות בהן הרצח נעשה מתוך כוונה תחילה אך נעשה בידי נאשם שלא היה ער ומודע באופן מוחלט לתוצאות. סעיף 300א מקנה לבית המשפט את הסמכות לחרוג במקרים בהם הרצח נעשה בידי אדם הלוקה בכושר השכלי שלו או שבעת העבירה לקה בהפרעה נפשית, אשר השפיע על יכולתו להימנע מביצוע המעשה או ביכולת שלו להבין את הפסול במעשיו. כמו כן, במקרים בהם האירוע נעשה בידי אדם שרצח את מי שפגע או התעלל בו במשך שנים, בית המשפט רשאי לחרוג מעונש החובה, כמו לדוגמה במקרים בהם נשים רצחו את בעליהן שהתעללו בהן במשך שנים רבות. זאת ועוד, במידה והמעשה נעשה לשם הגנה עצמית, ניתן לחרוג מהעונש הקבוע בחוק בגין עבירת רצח.

מהו משמעות הקינטור בעבירת רצח?

סעיף 301 לחוק העונשין קובע כי על התביעה להוכיח כי מעשה ההמתה מצד הנאשם לא נעשה בעקבות מעשה קינטור - משמעו התנהגות מתגרה מצד הקרבן. בכדי לבחון היעדר קינטור על התביעה לענות על השאלה האם אדם מן היישוב היה מגיב כפי שהנאשם הגיב והאם היה מאבד שליטה או לא. שאלה זו מתייחסת לבחינה האובייקטיבית בעניין. מבחינה סובייקטיבית, ניתנת התייחסות עובדתית למצבו הנפשי של הנאשם בעת ביצוע העבירה. בכדי שתעמוד לנאשם הגנת קינטור, נקבע כי תגובתו צריכה להיות ביחס סביר לביטוי הקינטור. במידה ואין התביעה עומדת בנטל הוכחה זה, החלופה להרשעה בעבירת רצח היא הרשעה בהריגה.

עבירת הריגה וגרימת מוות ברשלנות לעומת רצח

ספר העונשין הישראלי מפרט תחת סעיף 298 אודות עבירת הריגה וקובע כי יש להאשים אדם בהריגה אם גרם במחדל או במעשה אסורים למותו של אחר. הדין הפלילי בגין עבירה זו הוא עד 20 שנות מאסר. במידה והמדינה מתקשה להוכיח כי בוצעה עבירת רצח, מוגש כתב אישום בגין הריגה. לעומת עבירת רצח, בה יש להוכיח כוונה תחילה, בעבירת הריגה יש להוכיח כי המוות נגרם בעקבות מעשיו של העברין וכן יש להוכיח שהיה מודע לעצם המעשה.

בנוסף לעבירת רצח ועבירת הריגה, חוק העונשין מונה עבירת המתה נוספת - גרם מוות ברשלנות, המפורטת תחת סעיף 304. בגין עבירה זו נקבע עד 3 שנות מאסר לגורם למותו של אחר ברשלנות. בעבירה זו המעשה נעשה ללא כל כוונה, שאיפה או רצון לכך אלא לגרימת מוות במחדל. דוגמה לכך ניתן לראות בהעמדת מכשול בדרך שגרמה לתאונה או טלטול תינוק. בכדי להוכיח שנעברה עבירה זו יש להוכיח כי קיימת חובה מסוימת שהנאשם הפר ונהג בניגוד למה שמצופה מאדם סביר באותו עניין.

מתי אדם יאשם ברצח ומתי בהריגה?

כפי שצוין, בעבירת רצח, יש להוכיח כוונת תחילה. ככל שהנאשם הכין עצמו טרם ההמתה, הכין כלי רצח ולפני המעשה לא התקיימה התגרות מצד המנוח, בית המשפט יחתור להרשעה. זאת ועוד, יש לחדד את העניין בנוגע לזמן ההכנה טרם העבירה. לפי החוק, אין צורך כי העבריין יכין עצמו זמן מה לפני אלא הדבר יכול להיות באופן מידי ללא תכנון מוקדם. כך גם בנוגע להכנת כלי הרצח שיכולה להיות מיידית ללא היערכות מוקדמת. בנוסף, יש להוכיח כי הרצח בוצע ב"דם קר" ללא התגרות מצד הנאשם טרם המעשה. במידה ולתביעה אין יכולת להוכיח כי מעשה ההמתה לא נבע מקינטור, קרי אובדן שליטה עצמית כתוצאה מהתנהגות מתגרה מצד הקרבן, החלופה היא הרשעה בהריגה. בכל מקרה כדאי לפנות לשירותיו של עורך דין פלילי מנוסה בתחום שייבחן את חומר הראיות לעומק ויצג את גרסתך באופן מקצועי ומהימן.